

UDK:636.084.02

BUQACHALARNING O'SISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASINI ANIQLASH

A.Yangiboyev

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali dotsenti*

T.Karimov

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali tayanch doktoranti*

I.Xolbo'tayev

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali assistenti*

Anotatsiya

Biz qora-ola va Golshtin buzoqlarining iqtisodiy va foydali xususiyatlarini qiyosiy o'rgandik. Ularning o'sishi va rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, intensiv yetishtirish paytida ulardan olingan qoramol go'shti sifati o'rganildi. Tajribadagi buqalarning o'sishi va rivojlanish xususiyatlari tirik vazn ko'rsatkichlari, o'rtacha kunlik o'sish va o'lchovlarning qiymati bo'yicha o'rganildi. Qoramollar 14 oylikgacha bo'lgan turli yosh davrlarida alohida tortildi va o'lchandi. Tug'ilgandan so'ng darhol buzoqlar uchun optimal oziqlantirish va parvarish qilish sharoitlari yaratildi, ular bir xil yedi. Buzoqlarni saqlash va boqish bo'yicha dehqonchilik amaliyoti buzoqlarning ratsionida don konsentratlaridan (boshlang'ich ozuqa va makkajo'xori) erta foydalanishga olib keladi.

Kalit so'zlar: o'sish, buqa, dinamika, go'sht, qoramol, zot, mahsuldorlik, buqacha, poda, nasl, ratsion, kunlik o'sish, nisbiy o'sish.

Abstract

We have studied the economic and useful properties of Kara-Ola and Holstein calves in a comparative manner. The specific features of their growth and development, the quality of beef obtained from them during intensive breeding were studied. The growth and development characteristics of the experimental bulls were studied in terms of live weight indicators, average daily growth and the value of measurements. The cattle were weighed and measured separately at different ages up to 14 months. Immediately after birth, optimal feeding and care conditions were created for the calves, which ate the same. Farming practices for keeping and feeding calves lead to the early use of grain concentrates (starter feed and corn) in the diet of calves.

Keywords: growth, bull, dynamics, meat, cattle, breed, productivity, bull, herd, offspring, ration, daily growth, relative growth.

Аннотация

Нами проведено сравнительное изучение хозяйственно-полезных свойств телят черно-пестрой и голштинской породы. Изучены особенности их роста и развития, а также качество мяса крупного рогатого скота, полученного от них при интенсивном содержании. Особенности роста и развития бычков в опыте изучались по показателям живой массы, среднесуточным приростам и величинам промеров. Крупный рогатый скот взвешивался и измерялся индивидуально в разном возрасте до 14 месяцев. Сразу после рождения телятам были созданы оптимальные условия кормления и ухода, они питались одинаковой пищей. Агротехнические приемы содержания и кормления телят предполагают раннее включение в рацион телят зерновых концентратов (стартовых комбикормов и кукурузы).

Ключевые слова: прирост, бык, динамика, мясо, крупный рогатый скот, порода, продуктивность, бык, стадо, приплод, рацион, суточный прирост, относительный прирост.

Asosiy qism

Buqachalarning o'sish va rivojlanish dinamikasi

Buqa buzoqlarini go'sht uchun boqishda biz ularning tirik vaznidagi o'zgarishlarni va shunga mos ravishda o'rtacha kunlik o'sishni kuzatdik. Ushbu ko'rsatkichlar bilan birgalikda biz yag'rin balandligini nazorat qildik, chunki ko'plab tadqiqotlar yag'rin balandligi va buqachalarning tirik vazni o'rtasida yuqori bog'liqlikni aniqladi. Yag'rin balandligi ko'rsatkichi tirik vaznning oshishiga ham xizmat qiladi. Yag'rin balandligi, bizning tajribamizda-3 oyligida-96 sm, 6 oyligida-118 sm ni tashkil qildi. Oziqlantirish va saqlashning yaratilgan sharoitida tirik vazni 540-570 kg bo'lgan buqachalar 14 oyligigacha boqilgan. Tajribadagi buqachalarning tirik vaznidagi o'zgarishlar 1-jadvalda keltirilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, barcha o'rganilgan yosh davrlarida Golshtin buqalarining o'rtacha kunlik o'sishi va tirik vazni qora-ola zotli tengdoshlariga nisbatan yuqori bo'ldi. Biroq tajriba davomida tajribadagi buqachalarning o'rganilgan parametrlarning o'zgarishi tabiati bir xil yemas yedi.

Tug'ilganda ikkala guruhning tajriba buqachalarining tirik vazni biroz farq qildi. Golshtin qora-ola tengdoshlaridan 2,5 kg ga ustun keldi, bu farqlar ahamiyatli yemas, chunki ishonchlilik darajasi 1,87 ni tashkil qildi.

1-jadval- tajribadagi buzoqlar vaznining o'zgarishi, m, kg

Yosh, oy	Zoti		Ishonchlilik
	Golshtin	Qora-ola	
Tug'ilganda	39,4 ± 1,1	36,9 ± 1,2	1,87
3	126,7 ± 1,9	121,3 ± 1,4*	1,9
6	239,6 ± 3,1	225,2 ± 2,8*	2,6
9	356,1 ± 2,9	345,8 ± 3,1*	2,0
12	481,3 ± 5,8	469,5 ± 4,9	1,3
14	569,1 ± 6,9	546,3 ± 6,1*	2,2

Eslatma: P > 0,95.

Uch oylikda Golshtin buqachalari qora-ola tengdoshlaridan 5,4 kg ga oshdi, bu farqlar sezilarli, Cv=1,9. 6 oylikda Golshtin buqachalari analoglarining tirik vaznidan 14,4 kg ga, 9 oylikda Golshtin buqachalari analoglarining tirik vaznidan 15,3 kg ga, Cv = 2,0 dan oshdi. 12 oylikda Golshtin buqachalari analoglarining tirik vaznidan 19,8 kg ga yuqori bo'ldi, ishonchlilik esa 1,3 tashkil qildi. 14 oylikda belgilangan farq statistik jihatdan juda muhim, ishonchlilik darajasi 2,2, P > 0,95.

12 oylik yosh davrida Golshtin buqachalarining qora-ola zotli tengdoshlaridan ustunligi saqlanib qoldi va 11,8 kg ni tashkil qildi, ammo u kamroq ishonchlilik hisoblanadi. 12 oydan 14 oygacha bo'lgan davrda Golshtin zotining buqachalari qora-ola zotli tengdoshlarining tirik vaznidan sezilarli darajada oshib ketdi, ortiqcha 22,8 kg yoki 4,01% ni tashkil qildi.

Boqish va parvarishlashning yakuniy bosqichida Golshtin buqachalarining vazni 569,1 kg, qora-ola zotning tengdoshlari bu ko'rsatkich bo'yicha ulardan 22,8 kg yoki 4,01%, vazni 546,3 kg ni tashkil qildi, belgilangan farqlar statistik jihatdan juda muhim, p > 0,95.

Biz tirik vazndagi bu farqni yeksperimental buqalarning nasl xususiyatlari bilan izohlaymiz, chunki boshqa barcha paratipik omillar bir xillikni tashkil qildi.

O'rganilgan o'sish davrlari uchun tajribadagi buqachalarda belgilangan tirik vaznga asoslanib, biz o'rtacha kunlik o'sishlarni aniqladik.

O'rtacha kunlik o'sish turli yoshdagi hayvonlarning o'sish intensivligini aks ettirganligi sababli, ular qoramollarni go'sht uchun boqish va boqish muvaffaqiyatini tavsiflovchi muhim ko'rsatkichdir.

Golshtin buzoqlarida uch oygacha bo'lgan o'rtacha kunlik o'sish 970,4 g, qora-ola buzoqlarda 937,7 g. shunday qilib, bu yoshda yeksperimental guruhning buzoqlari nazorat guruhining analoglaridan 32,7 g ga oshdi, farq 3,36%, Cv= 2,2% ni tashkil yetdi.

2-jadval-buqa buzoqlarida o'sish sur'atlarining o'zgarishi, M. (n=30)

Yosh davri, oylar	Zoti				td
	Golshtin		Qora-ola		
	yalpi, kg	kunlik oʻrtacha, g	yalpi, kg	kunlik oʻrtacha, g	
0 - 3	87,3	970,4±8,4*	81,4	937,7±9,1*	2,2
3 - 6	112,9	1254,4±12,5**	103,9	1154,4±11,5**	3,9
6 - 9	116,5	1294,4±12,9	115,6	1284,4±12,8	1,4
9 - 12	125,2	1391,1±14,8	120,7	1341,1±16,2	1,1
12 - 14	87,8	1463,3±17,2**	84,8	1413,3±18,4	3,6
0 - 14	529,7	1261,1±12,4*	501,8	1212,8±12,7	2,9

Eslatma: * - $P > 0.95$, ** - $P > 0.99$.

3 oylik boqishdan so'ng tajribadagi buqachalar ozuqa bazasiga o'tkazildi. Buqachalar uchun yangi sharoitda o'rtacha kunlik o'sish birinchi yosh davriga (0-3 oy) nisbatan sezilarli darajada oshdi. Golshtin buqachalarida ular 284 g ga oshdi va 1254,4 g ni tashkil yetdi, qora-ola zotli tengdoshlarda o'sish 216,7 g va o'sish 1154,4 g ni tashkil yetdi.

3 oydan 6 oygacha bo'lgan davrda Golshtin zotining buqachalari o'rtacha kunlik o'sishi bo'yicha qora-ola zotidan sezilarli darajada oshib ketdi. Ortiqcha vazn 100 g ni tashkil etdi, bu farq statistik jihatdan juda muhim, $P > 0.99$.

Qora-ola zotli tajribadagi buqachalarning o'sish sur'ati boqishning 6-oyidan 9-oyigacha sezilarli darajada oshdi.

Ushbu guruhdagi o'rtacha kunlik o'sish 1284,4 g ni tashkil etdi, 3-6 oyligidagi vazn bilan taqqoslanganda farq 130 g ni tashkil qildi, Ammo Golshtin zotli tengdoshlaridagi 1294 g bilan taqqoslaganda farq 10 gram kamroq edi.

Golshtin buqachalari qora-ola zotli tengdoshlariga qaraganda 10 gramm ko'proq yedi, belgilangan farq ishonchli yemas, chunki ishonch mezoni 1,4 ni tashkil etadi.

Ikkala guruhning tajribadagi buqachalarida keyingi yosh davrida (9 oydan 12 oygacha) o'rtacha kunlik o'sish taxminan bir xilni tashkil etdi.

Golshtin buqachalarining o'rtacha kunlik o'sishi 1391,1 g, qora-ola analoglarda yesa 1341,1 g ni tashkil qildi. Golshtin buqachalarining o'rtacha kunlik 50 gm vazn ortishidagi belgilangan farqni ko'rishimiz mumkin.

9 oydan 12 oygacha bo'lgan davrda tajribadagi buqachalarning o'rtacha kunlik o'sishi deyarli bir xil bo'lib, Golshtin buqachalarida 1391,1 va qora-ola buqachalarda 1341,1 ni tashkil yetdi.

Boqishning yakuniy bosqichida 12 oydan 14 oygacha bo'lgan davrda, Golshtin buqachalarining o'rtacha kunlik o'sishi avvalgi yosh davridagi o'sishdan sezilarli ravishda farq qildi va 1463,3 g ni tashkil yetdi, 1391,1 ga nisbatan, bu deyarli 72,2 g

ko'proqni tashkil qildi. Golshtin buqachalari bu davrda intensiv ravishda o'sdi va ularning o'rtacha mutloq o'sishi 87,8 kg ni tashkil etdi, bu qora-ola buqachalarnikiga qaraganda yuqori.

Ushbu davrda buqachalarning tajribadagi guruhlarini o'rtasida aniqlangan farqlar statistik jihatdan juda muhim hisoblanadi, chunki ishonch mezonini 3,6, $P > 0,99$ ni tashkil qiladi.

Tajribadagi guruhlarining buqachalari o'sishining aniqlangan xususiyatlari shuni ko'rsatadiki, barcha o'rganilgan davrlarda ulardagi o'sish intensivligi ancha yuqorini tashkil qildi.

Xulosa

1. Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki Golshten buqalari tanasining uchdan bir qismi yaxshiroq rivojlangan, ular orqam kengligidagi oq-qora hamkasblaridan sezilarli darajada oshib ketgan, farq 2,6 sm edi. 14 oylik buqalarning eksperimental guruhidagi go'sht tarkibi indeksi 85,4% ni tashkil etdi, nazorat guruhida u 81,9% ga teng edi.

Keyingi tadqiqotlar turli xil sut zotlari va liniyalariga mansub Golshten buqalarini etishtirishning texnologik usullarini yaratish va takomillashtirishga, ularni sut va sutdan keyingi davrda intensiv etishtirishga qaratish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. V.G.Ryadchikov. Qishloq xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish asoslari 2014. Krosnadar 616 bet.
2. Azhmul'dinov Ye. A., Shayaxmetov V. G., Shvindt V. I. pulpada mol go'shti ishlab chiqarish yosh qoramollarni boqish / Ye. A. Azhmul'dinov, V. G. Shayaxmetov, V. I. Shvindt. - Matn: to'g'ridan-to'g'ri // chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash texnologiyasini takomillashtirish: Butunrossiya ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. Volgograd, 2005, II qism, 183-186 betlar.
3. A.Yangiboyev, I.Xolbo'tayev, N.Sattorov. Utilization of nitrogen and mineral substances by the organism in the care of ross-308 broiler chicks with the help. International Conference on Developments in Education Hosted from Toronto, Canada <https://econferencezone.org> 21 st August – 2024 9-16 bet
4. Zelenkov P. I., Karatunov V. A. sut davrida boqish intensivligiga qarab Golshteyn buzoqlarining go'sht mahsuldorligining xususiyatlari. - Matn: to'g'ridan-to'g'ri // ish yuritish / Kuban Davlat agrar universiteti. - 2008. - 10-Son. - p. 159-163.
5. Kayumov F. G., Barinov V. E., Mandjiev N. V. Qalmoq qoramollari va uni takomillashtirish yo'llari. - Orenburg; Yelista: OOO "agentligi " Pressa", 2015. - 158 p. - matn: to'g'ridan-to'g'ri.
6. A.Yangiboyev, I.Xolbo'tayev, N.Sattorov. Tetrabiotik yordamida broyler jo'jalarini parvarishlashda ozuqa moddalari va energiya organizm tomonidan

o'zlashtirilishi. International Conference on Developments in Education Hosted from Saint Petersburg, Russia <https://econferencezone.org> July - 23rd 2024 10-17 bet.

7. A.Yangiboyev, I.Xolbo'tayev, A.Narimov. Tuxum yo'nalishidagi jo'jalarni Quruq sut ozuqa qo'shimchasi yordamida parvarishlashda Aniqlash tajribasini o'tkazish natijalari Open Academia: Journal of Scholarly Research Volume 1, Issue 8, August, 2024 ISSN (E): 2810-6377 Website: <https://academiaone.org/index.php/4> 1-5 bet.
8. I.R.Xolbo'tayev - Broyler jo'jalarining tirik vazn dinamikasi, o'sish intensivligi va yashovchanligiga Tetrabiotik probiotigining ta'siri. Chorvachilik va naslchilik ishi ISSN-2181-9459 Ilmiy-amaliy jurnal №4 2024 yil 18-21 bet.
9. I.R.Xolbo'tayev Effect of tetrabiotic probiotic on quantitative and qualitative indicators of broiler chicken meat. Neo science peer reviewed journal volume 24, august - 2024 ISSN (e): 2949-7701 www.neojournals.com 1-6 papers
10. Kosilov V. I. turli genotipli oq-qora va Simmental qoramollarning go'sht sifatleri. - Orenburg: Orenburg Davlat Agrar Universiteti, 2006. – 196 b
11. Kalashnikov, A. P. qishloq xo'jaligi hayvonlarini boqish normalari va parhezleri: o'quv usuli. talabalar uchun qo'llanma / A. P. Kalashnikov, V. V. Shcheglov, N. G. Pervov.- M.:Agropromizdat, 2003 Yil.-456 s.